
1. Německá otázka

3. přednáška

Program 4 D

1.1. Denacifikace

Jak naložit s nacistickými zločinci, mluvilo se o tom v Teheránu, na Jaltě a v Postupimi.

Proběhla jinak v západních a jinak ve východních zónách.

Společný byl jen Norimberský proces.

Berlín a Postupim byly ve východní zóně, proto vybrali radši Norimberk.

Podzim 1945 – podzim 1946 **Norimberský proces** (posvátné místo NSDAP spolu s Mnichovem)

Souzení Herman Göring, Julius Steicher (časopis Stürmer), Speer, Rudolf Hess (předstíral ztrátu paměti, spáchal sebevraždu v 80. letech ve vězení)...

Michael Gilbert - Norimberský deník – kniha od amerického psychologa a psychiatra

Tresty: dlouhodobá vězení, tresty smrti.

Proces proběhl velmi slušně a korektně, dnes se mu nevěnují ani revisionisti, všichni ho akceptovali. Triumf americké justice.

Také proběhlo dalších 15 „Norimberských procesů“ s nižšími představiteli nacismu.

Byla otázka, jak hluboko by měla denacifikace sahat – okresy, místní politika (všichni starostové museli být v NSDAP). Dokumenty a důkazy byly sporné a často zničené.

Týkalo se to i vědců, lékařů, soudců... Řada německých nemocnic se změnila v „SS nemocnice,“ každý lékař byl pak důstojníkem SS.

Na východě probíhala denacifikace účelově, tak jak to bylo potřeba, proběhlo několik demonstrativních procesů s největšími rybami, na nižší úrovni se skoro nekonala, naopak bývalí nacisté vstupovali do komunistické strany (maršál Paulus) – komunistům se tam hodili, byly oddaní, protože na ně komunisti věděli.

Západ se menšími zločinci zabýval více, ale taky některé získávali pro sebe, jako odborníky, vědce. Bývalí nacisti pracovali pro Američany během berlínské krize jako agenti, jiní zkušené lidi nebyli. V centrále NATO se pak setkávali Francouzi a Němci, kteří proti sobě dříve bojovali.

Velké téma až do poloviny 60. let.

2. Vznik Lidových demokracií

3. Počátek studené války na východě, Korejská válka

Japonsko, Čína, Korea, (Indie)

3.1. Japonsko

2. září 1945 na lodi Missouri podepsali Japonci bezpodmínečnou kapitulaci. Osud Japonska byl v rukou Američanů a nebyli nikým omezováni. Americká velkorysost, úspěšný proces. Carter, jeden z nejslušnějších prezidentů.

Denacifikace – Tokijský proces s válečnými zločinci

Císař **Hiro Hito** – zůstal naživu, nebyl architektem války (nepřipravil expanzi, neřídil ji reálně), ale všechno muselo proběhnout s jeho souhlasem. V Norimberku byla ústní svědectví a mnoho písemných materiálů.

V Německu byla armádní rozvědka, stranická rozvědka, kontrarozvědka, další zdvojené instituce gestapo, policie... navzájem si konkurovaly, ale celé to řídil Hitler, proto zbylo dost důkazů, dokumentů. Ale dokumenty podepsané Hitlerem se moc nezachovali.

V Japonsku ale neexistoval žádný písemný důkaz, že by císař něco podepsal, ani svědectví, že by se nějak vyjádřil.

Druhý problém: pro Japonce je císař něco mezi nebem a zemí, není to obyčejný občan. Američané se obávali, že kdyby soudili císaře a zrušili císařství, že by to Japonci nepřijali (mohl nastat chaos, někdo píše, že tam mohl vzniknout komunismus, ale to nebylo moc pravděpodobné). Císař proto nebyl souzen.

Mc Arthur – vrchní americký velitel v Japonsku.

Američané zcivilnili císařovu osobu – musel být osobně přítomný při obnově Japonska, Japonci ho tak viděli často a zblízka, bez odstupu. Byl malý nemajestátní, s pisklavým hlasem, introvertní – Američané ho nutili mluvit, aby se znemožnil pře Japonci. Vždy ho doprovázeli vysocí svalnatí důstojníci. Ukázka americké síly a převahy.

Během 6 let postavili Američané Japonsko na nohy, systém stran, změny v parlamentu, nastartování ekonomiky. Nelíbilo se to Rusům a Mao Ce Tungovi – vznikla jim konkurence.

3.2. Čína

V Číně se válčilo od roku 1927, kdy se rozpadl Kuomintang, oddělila se Komunistická strana, Mao Ce Tungův pochod komunistické armády, část Číny byla armádní, část komunistická (severovýchodní) a část patřila Kuomintangu (nacionalisté). Měli dohodu, že se spojí proti Japonsku, ale moc se nespojili. **Občanská válka**

Po válce se o Čínu zajímali Rusové i Američané. Američané chtěli „vládu národní jednoty“ – přivedli nacionalisty a komunisty k jednacímu stolu, ti to přijali jako dočasné řešení.

1946-1949 – třetí občanská válka, zpočátku měl převahu Kuomintang podporovaný Američany, nakonec vyhráli komunisti, kteří byli disciplinovanější. Navíc pomoc od Američanů se ztrácela a rozkrádala, dokonce se někdy nechali uplatit a prodávali zbraně od Američanů komunistům.

Komunisté získali podporu na venkově díky pozemkové reformě – dali jim vlastní půdu. Nacionalisté se stáhli na Tchajwan.

1948 – První berlínská krize – asi největší porážka Stalina.

1949 – Špatný rok pro Američany: Rusové získali atomovou zbraň, Čína se stala komunistická, rostlo napětí v Koreji. Japonský triumf se bral jako samozřejmost, ale Čína byl pro Američany velká porážka. Komunistická Čína byla velkým předpokladem Korejské války (5 milionů mrtvých).

4. přednáška

3.3. Korejská válka 1950-1953

5 milionů mrtvých, největší válka po Druhé světové válce.

V 90. letech 19. století se střetl v Koreji vliv Japonců a Číňanů

1894-1895 – Válka mezi Japonskem a Čínou. Japonci prokázali převahu.

Šimonosecký mír – z Koreje se stala japonská sféra vlivu.

O oblast mělo zájem i Rusko. 1896 přiměli Rusové Japonce k podpisu Moskevského protokolu – rozdělení Koreje na ruskou a japonskou část (sever a jih). Ministr zahraničních věcí Ruska byl Lobanov a Lobanovův protokol.

Rozdělení vydrželo do roku 1904. Do té doby rusko-japonské soupeření.

1904-1905 – Rusko-japonská válka. Vyhráli Japonci. Vyhráli námořní bitvu u Cušimi a na souši u Mukdenu.

1905 – podepsán mír – ve Washingtonu. Z Japonska se stala první dálně východní velmoc a Korea byla celá podřízená Japonsku – okupovaná země.

1911 – Vyhlásilo Japonsko nad Koreou protektorát. To trvalo i během Druhé světové války.

1945 – Sever obsadili sověti, jih Američané, Korea byla rozdělena jako Německo, ale na dvě části. Podle 38 rovnoběžky.

Na severu začal vznikat komunistický režim pod vedením Kim Ir-Sena
Na jihu vznikala státní zárodka demokracie, v čele státu stál Li Syn-Man.

1945-1950 – Obě části Koreje se od sebe vzdalovaly, KLDK x KR

1949 – V Číně zvítězili Mao ce Tungovi komunisté a Kim měl větší chuť vládnout v celé Koreji.

D. Acheson - ve svém projevu postavil Koreu mimo americkou sféru vlivu (bylo to ale omylem, Truman o tom uvažoval, ale nemělo se o tom mluvit) pak to popřeli, vzali zpět, ale... a Korejci, Číňané a Rusové nezaregistrovali návrat Koreje do americké sféry vlivu.

Americká vojenská přítomnost v Koreji byla v té době zanedbatelná.

Kim potřeboval souhlas Rusů a Číňanů. Maovi ani Stalinovi se do toho moc nechtělo. Čína byla v troskách – po třech občanských válkách a druhé světové válce, Mao potřeboval stabilizovat svojí zemi a upevnit si moc. Sovětský svaz byl také vyčerpaný, navíc musel udržovat vliv i v Evropě. Stalin také utrpěl porážku během Berlínské krize. Sovětský svaz v té době taky moc nezajímal třetí svět.

Kim jim ale podsouval americký nezáměr o Koreu, říkal jim, že jim Korea nebude stát za to. Nakonec je přesvědčil, že má lepší armádu než jih a Američané už tam skoro nejsou. Říkal, že to půjde rychle a budou s tím jen diplomatické problémy.

Kdyby Američané jednoznačně deklarovali svůj zájem o Koreu, mohli tomu zabránit (neměli ale signál od tajných služeb, že se chystá válka), mysleli si, že už to dost jasně řekli.

Čína a Rusko se do války zapojili, ale neinicializovali.

1950 – zahájila KLDK útok na Jižní Koreu – první fáze byla rychlá a úspěšná pro sever. Američané svolali Radu bezpečnosti OSN. Jako stálí členové zasedali v roce 1950 jen VB, F, US, Čanghajškova Čína (na Tchajvanu). SSSR a Čína tam chyběli. Rezoluce označila severní Koreu jako agresora a stanovila mezinárodní jednotky s hlavním podílem Američanů. Rusové válku neplánovali, jinak by v Radě bezpečnosti nechyběli.

V Bílém domě se večer války diskutovalo jestli se na to vykašlat, nebo jít do války.
Proti válce

1952 se chystaly prezidentské volby

Bylo krátce po Druhé světové válce, budou zase umírat Američani

Stalinovi uštedřili porážku Berlínskou krizí, to by mohlo stačit

Pro válku

Teorie domina – jak se komunistům někde ustoupí, budou se rozpínat dál a dál, proto je musíme zastavovat i v bezvýznamných částech světa

Mysleli, že to organizuje SSSR

Nakonec zvítězili stoupenci války.

„Zapomenutá válka“ – Korejská a po dlouhé době Vietnamská (po válce v Zálivu), dnes už to nikoho v USA netraumatizuje, už mají nová témata. Až do poloviny 70. let

byl Vietnam velkým traumatem. Angažovanost Američanů má kořeny už za vlády Eisenhowera. Charles de Gaulle mu radil, aby se tam neangažovali.

Dnes žijí asi 4 veteráni Korejské války, vysílá se seriál MASH.

3.3.1. První fáze 1950

Komunisté obsadili Soulu a celý jih.

3.3.2. Druhá fáze 1950

Zapojení Američanů.

Mc Artur, v Pacifiku měl obrovské množství prostředků a techniky, takže nemohl nevyhrát. Jeho válečné působení je rozporuplné, proslavil se až vládou v Japonsku.

Jeho nejslavnější přezdívka byla Čaroděj z Inčchonu (uprostřed východního pobřeží jižní Koreje) – připravil nečekané a úspěšné americké vylodění do týla Severokorejců. Všechny síly směřovaly k Inčchonu. Toto byl jeho geniální krok.

3.3.3. Třetí fáze 1950

Spojenecké jednotky hnaly Korejce na sever, hrozilo, že by totiž komunisty rozpůlili (jih jihu a sever jihu). Padl i Pchjongjang.

Mc Artur ale chtěl obsadit i Severní Koreu, blížil se k hranicím Číny, kdyby bojoval s Čínou, zapojilo by se i Rusko a byla by atomová válka. Mc Arthur byl megaloman, chtěl bojovat i s Čínou, chtěl použít atomové zbraně.

Truman odmítl atomové zbraně, později odvolal Mc Artura.

Do války se zapojili Ruští piloti, neměli ale označená letadla, neměli doklady, nikdy nepadl do zajetí žádný ruský voják.

3.3.4. Čtvrtá fáze

Zapojil se do války 1 milion „čínských dobrovolníků“ („dobrovolníci“ podle Mao Ce Tunga). Čína nevedla válku, všichni si dávali pozor, aby z toho nebyla čínsko-americká válka.

Soul znovu padl, Jih znovu obsazují komunisté.

Mc Arthur pohrdal Trumanem („malý člověk z Missury“), nejvíce ho kritizoval po odmítnutí atomových zbraní a Truman ho ovolal. Mc Arthur měl politické ambice, k tomu ale nedošlo.

Vedení války se ujal Matthew Ridgway. Komunisty vedl geniální stratég Ču-Te. Mc Artur byl snob, Ridgway byl jeho naprostý opak, byl „obyčejný“, skutečný generál, ne politický jako Mc Artur, Ridgway se účastnil, neřídil to od stolu, byl v prvních liniích. Tím osobně hodně pomohl. Mc Artur byl dobrý stratég ale mizerný taktik. Ridgway naopak.

Američané odsunuli komunisty zpět za 38. rovnoběžku, tam, kde to všechno začalo.
à začalo se hledat diplomatické řešení:

1953 – Příměří v Pchanmundžonu – dále se jednalo v Paříži a Ženevě, v Ženevě byl nakonec podepsán mír.

3.3.5. Následky a mezinárodní souvislosti Korejské války

Jihokorejci měli 1,2 milionu,

Číňané 0,9 mrtvých

Severokorejci asi 1,5 mrtvých

Američané 55 000 mrtvých

Další jednotky OSN 5000 mrtvých

Když se započítají i civilisté, je to těch 5 milionů mrtvých.

Truman byl vždy proti použití atomových zbraní v Koreji, atomová válka nehrozila.

Válka skončila tam, kde začala. Revizionisté: Američané nevyužili šanci k porážce komunismu v Severní Koreji.

Hlavní smysl: Američané budou respektovat sféry vlivu po druhé světové válce, ale nepustí komunismus nikam jinam.

Na válce se podíleli i britské jednotky a také Turci – nikdo jim tehdy nevěřil, ale měli tam velké úspěchy a hodně tím Turecku pomohli, dostali se do NATO.

Válka postihla sovětské spojence více než samotný SSSR. I v Československu se museli měnit pětiletky a orientovat ekonomiku na válku à hospodářský kolaps ČSSR v 50. letech.

1946-1953 – „nejvíce horká“ fáze studené války. Na obou stranách vládla hysterie. Ale v komunistické části nebyla vůle použít jaderné zbraně, Stalin je nikdy nechtěl použít, vždy chtěl jen konvenční válku. Také věřil, že Američané si nedovolí použít atomové zbraně v Evropě. Asi měl pravdu, že by Američané nepoužili atomovou zbraň jako první. Stalin jimi nevyhrožoval, protože je použít nechtěl. Ani Truman je nechtěl použít. Ani maršál Žukov nechtěl jaderné zbraně.

Po 1945 až do smrti se Stalin choval relativně umírněně.

5. přednáška

4. Spojené státy po 1945 a Mc Carthysmus, hon na rudé

Diskuse o tom, jak se mají USA po válce chovat, zůstávaly silné izolacionistické tendence. Nakonec Truman přesvědčil ostatní, že se USA musí zajímat i o Evropu a zbytek světa. USA vstoupily do OSN. George Kennan a další chtěli, aby OSN nebyla ve vleku Sovětského svazu, Rusové tam měli dost silné slovo.

Stav konvenční americké armády byl oproti sovětské velmi špatný, přestože měli atomové zbraně.

Strach z komunismu – obavy že komunističtí agenti infiltrují americké tajné služby a budou podryvat americkou společnost.

4.1. „Špiónománie“

4.1.1. Alter Hiss

1948, byl obviněn, že je sovětským agentem, stal se terčem útoku republikánů v kongresu, konal se soud, byl skutečně vinen. Tehdy to ale vypadalo nepravděpodobně, že by byl agentem, stál za ním Truman a D. Acheson. Nepřiznal se. Richard Nixon na něm začal svojí kariéru, stal se známým.

4.1.2. Manželé Rosenbergovi

odsouzení k trestu smrti a popravení. Američané se báli, že přijdou o jaderný monopol. Dnes je prokázána vina pana Rosenberga, potvrzeno z Moskvy, o manželce se to neví jistě. Někteří varovali Trumana, aby z nich nedělal mučedníky, že tím stejně nic nezíská (Většinu informací poskytli Rusům už za války.)

Tito agenti nebyly většinou společenští outsideři, skoro vždy vzdělaní, často z Cambridge, akademici, levicoví intelektuálové. Neměli ponětí o skutečném stavu v SSSR, nevěřili v existenci gulagů.

4.1.3. Joseph Mc Carthy

1950 – Wisconsinický senátor – přišel s tím, že má seznam 80 sovětských agentů na ministerstvu zahraničních věcí.

Good night and good luck – Dobrou noc a hodně štěstí – film o Mc Carthysmu a novinářích

1953-1954

Byl nesympatický odpudivý arogantní alkoholik. Přesto měl pravdu, ale málokdo mu věřil, protože byl nesympatický.

Senátní výbor pro vyšetřování protiamerické činnosti – v čele byl Mc Carthy.

Soudy byly přesto nestranné a ve většině případů obviněné osvobodili – ale moc jim to nepomohlo, protože se na ně ostatní stejně špatně dívali (hodně v Hollywoodu).

Postupně se ukázalo, že měl ve spoustě případů pravdu, hodně agentů se na konci 90. let přiznalo. I šéf britské kontrarozvědky Kim Philby byl sovětským agentem (na počátku 60. let) – nejznámější. Podařilo se mu přes Turecko zmizet do Moskvy a tam se dožil 90 let, zemřel asi v roce 1993. My silent war – Moje tichá válka – napsal o tom knihu, anglické vydání je lepší. Jsou i teorie, že to nebyl on, jen to na něj hodili.

Mc Carthysmus podpořily hlavně: vítězství komunistů v Číně, ruská atomová zbraň a Korejská válka.

Uzavřel politické spojenectví s Mc Arthurem, oběma to spíše uškodilo. Nakonec obvinil i Marshala, Eisenhowera a Trumana, že jsou komunisti.

Eisenhower ho zlikvidoval tím, že se k tomu Bílý dům přestal vyjadřovat, opadl zájem veřejnosti, přestalo to lidi zajímat. Senát ho odvolal z čela výboru a Mc Carthy skončil s depresi jako alkoholik.

Mc Carthy byl nesympatický, postupoval primitivně a často přestřelil, ale zároveň měl v řadě případů pravdu. Hodně lidí ji slyšet nechtělo, ti kteří ano (Richard Nixon), byli označeni za zuřivé antikomunisty.

5. Vznik východního bloku v Evropě

O umístění železné opony rozhodly síly armád a fyzické umístění vojáků v jednotlivých zemích. Stalin chtěl vytvořit kolem SSSR bezpečnostní pásmo tvořené spojenci nebo satelity. Hlavním cílem bylo vytvořit „zónu prvního úderu“ při útoku na Sovětský svaz – pokud by došlo ke konfliktu, měly zachytit úder konvenčních armád, aby se válčilo mimo území SSSR, ne jako za Druhé světové války. „obyvatelstvo nárazníkového pásma je obětováno“ O vývoz komunistické ideologie bylo druhořadé. Stalin byl posedlí bezpečností SSSR.

To byl taky důvod proč to Truman akceptoval – nacisté jim způsobili takové škody, že Rusové mají nárok na takové bezpečnostní pásmo. USA měli v plánu respektovat pásmo, pokud nebudou napadeni, a respektovali.

Stalin byl umírněný, bál se, jen v několika případech (kdyby ale chtěl, asi by se tam prosadil) – **Řecko, Rakousko, Finsko**.

5.1. Řecko

Stalin měl s Churchillem procentovou dohodu o Balkánu, že Řecko bude západní, přesto že tam bylo mnoho komunistů a kdyby jim trochu pomohl, vyhráli by. Měl ale pocit, že toho získal dost a Západ taky něco potřebuje, bál se, že by kvůli tomu bojovali.

5.2. Rakousko

okupace trvala až do roku 1955, Stalin před svou smrtí připustil, že z Rakouska odejdou, Chruščov to pak udělal – platila dohoda, že Rakousko bude neutrální.

5.3. Finsko

Finové přesvědčili Stalina, že to nemá cenu, že stejně dělají prosovětskou politiku, že se nebudou nikde vojensky angažovat a že nemá cenu západ dráždit tím, že by Finsko oficiálně patřilo k východu. Většinu věcí stejně konzultovali v Moskvě.

5.4. ČSR 1948

Převzetí moci komunisty bylo nevyhnutelné, nemohlo to dopadnout jinak.

1943 – Beneš odjel jednat do Moskvy. Churchill mu radil, aby tam nejezdil, protože Stalin byl velmi obratný vyjednávač, dokázal se vlichotit, ti, co s ním jednali měli pocit rovnoprávnosti. Beneš tam jel, přestože neměl co získat. Domluvil, že se na vytváření vlády bude podílet Londýnský a Moskevský exil. Podepsal smlouvu o všestranné spolupráci 1943.

Obhájci Beneše to vysvětlují Mnichovem – trauma pro Beneše, byl zklamaný z chování Francie a Anglie, už jim nevěřil. Beneš si celé meziválečné období namlouval, že ČSR hraje větší roli než ve skutečnosti hrálo, považoval nás za partnera a rovnoprávného spojence Francie (a Anglie), neviděl, že pro ně nemáme takový význam.

S únorem už nemohl nic dělat, jestli udělal chybu, tak cestou do Moskvy 1943.

5.5. Východní blok

Albánie, Jugoslávie, Bulharsko, Rumunsko, Maďarsko, ČSR, NDR, Polsko + Finsko a Rakousko. Cílem bylo ovládnutí těchto zemí a vytvoření obranného pásma, ale přístup SSSR k jednotlivým zemím se výrazně lišil.

V Bulharsku a zpočátku v Jugoslávii bylo velmi prosovětské obyvatelstvo. Některé země byly ale výrazně antiruské, antikomunistické, antisovětské – Polsko. Některé země neměly moc velkou politickou tradici – Maďarsko, Rumunsko. Jiné měly demokratickou tradici – ČSR. V ČSR ale bylo nejvíc členů KSČ na počet obyvatel. Někde byli i nekomunisté schopní spolupracovat s Rusy. Někde sovětská armáda už formálně odešla – ČSR.

6. přednáška

Martin Kovář nemohl mluvit, ztratil hlas – přednáška nebyla

6. Průběžný test bude 8. přednášku

7. přednáška

7. Vznik států sovětského bloku

Čas lidových demokracií

7.1. Založení informačního byra

První internacionála – v 60. letech 19. století.

7.1.1. 1919 – Třetí internacionála – komunistická – kominterna

fungovala až do Druhé světové války. Faktickým sídlem byla Moskva a faktickým vůdcem byl Stalin (i když ne formálně). Podléhala ÚV KSSS. V čele komunistických stran v Evropě měli stát lidé oddaní Moskvě a Stalinovi.

1929 – Bolševizace české strany, přišel Gottwald, podřízení se Moskvě, „karlínští kluci“

Na konci Druhé světové války skončila svoji činnost, protože moc nefungovala a byla moc profláknutá. Proto byla založena nová organizace

7.1.2. Informační byro komunistických a dělnických stran (informbyro)

Cílem bylo ustanovení řídicího centra mezinárodního komunistického hnutí. Nemělo být zjevně vidět, že je přímo podřízená Moskvě. Proto bylo vybráno jiné místo: **Bělehrad** (Jugoslávie). Vznikla vlastní rozhlasová stanice, zpravodajská síť a časopis **Za trvalý mír, za lidovou demokracii** – 6 jazykových mutací.

Založeno v září 1947. Bělehrad byl vybrán pro to, že tam byli oddaní komunisté (Josif Bros Tito) a proto, že ...

7.1.3. Jugoslávie

Na jaře 1945 byla podepsána smlouva o spolupráci SSSR a Jugoslávie – rozšíření sovětského impéria až k Jadranu. Přesto tam byl sovětský vliv menší než jinde (měli tam malý podíl na osvobození). Jugoslávie byla okupována německou armádou a z malé části italskou (se sídlem ve Splitu). Současně tam zuřila občanská válka mezi třemi velkými skupinami

Ustašovci – Ustaša: chorvatská militantní nacionalistická organizace. Ante Pavelič. Spolupracovali s Němci a Itáli. Největší odpůrci Četníků a komunistů.

Četníci – Převážně srbská nacionalistická organizace. V čele A. Mihajlovič. Cílem byla obnova předválečné monarchie s dominantním vlivem Srbska v Jugoslávii.

Komunisté – Josip Broz Tito – chtěli vytvořit komunistický stát sovětského typu. Převaha Srbů (ale byli tam i nesrbové).

Velmi komplikované vnitřní poměry, bojovali téměř všichni proti všem. Největší zvěrstva se odehrávala mezi těmito třemi skupinami (i když Němci tam taky hodně škodili).

7.1.4. Plynové komory

Původní vynález byla auta, jejichž výfuk vedl dovnitř, v tom vozili lidi. Až potom plynové komory. Dříve je Němci stříleli, ale likvidační jednotky s tím měli psychické problémy, proto potřebovali vymyslet něco jiného. Poprvé to vyzkoušeli v Jugoslávii

7.2. Sovětsko-Jugoslávská roztržka

Vztahy byly navenek dobré, ale ve skutečnosti nebyly tak ideální.

V Jugoslávii se nedá vést normální válka, Němci to pochopili a nesnažili se ovládnout všechno, jen velká města, zbytek nechali ustašovcům, četníkům a komunistům.

Válka skončila vítězstvím Titových komunistických partyzánů a menší vliv Rusů.

Sovětsí poradci – důstojníci KGB, důstojníci armády, diplomaté – diktovali tempo a postup převzetí moci komunisty. Ale v Jugoslávii to byl problém, nechtěli vměšování Rusů. Tito byl jediný, kdo si stěžoval na chování ruských vojáků Stalinovi. Jemu se to nelíbilo, ale trochu ho chápal, že je svéprávný vůdce. Tito byl velmi tvrdý voják, který vyhrál válku.

První zásadní střet byl o míru oddanosti komunismu: pro Stalina to moc neznamenovalo, komunismus pro něj byl jen nástrojem k dosažení absolutní moci, byl to ruský imperialista, oportunista. Kdežto Tito a Jugoslávci byli opravdu oddaní myšlence komunismu.

3 Titovi nejbližší:

Alexandr Rankovič – Titova železná pěst, ministr vnitra

Milovan Djilas – stranický intelektuál, rétor, stranický teoretik, tvůrce manifestu

Kardejl -

Titovi říkali „Stari“

Jugoslávci nosili červené hvězdičky, protože tomu věřili. Stalinovi se to nelíbilo, aby se to tak dávalo najevo, aby se všechny činy očividně spojovali s komunismem.

1947 – Tito se rozhodl, že SSSR nemá na to, hrát tu dominantní roli a že by na Balkáně měla mít hlavní roli Jugoslávie:

Balkánsko-Dunajská federace – Titův projekt

SFRJ (Socialistická federativní republika Jugoslávie)

Chorvatsko, Srbsko, Bosna a Hercegovina, Černá hora, Slovinsko, Makedonie.

Jednu dobu to vypadalo na 9 republik: +Bulharsko, Albánie, Řecko (Řecko nebylo reálné).

G. Dimitrov – šéf bulharských komunistů, kominterny, dříve obviněn ze zapálení říšského sněmu. Do Bulharska se vrátil z Moskvy jako nesvéprávný alkoholik. Titovi schválil společný stát. Projekt oznámili, neptali se Stalina. Ten se obával o narušení soudržnosti vznikajícího sovětského bloku. Šlo o míru Jugoslávské samostatnosti. Dimitrov se zalekl a ustoupil. Z projektu sešlo. Stalin se rozhodl, že musí Tita a jeho lidi dostat z vedení jugoslávské strany, aby se to už neopakovalo. Tito měl ale v komunistické straně velmi silnou pozici, vzepřel se snaze o vnitrostranický puč a roztržka propukla naplno:

Rusové odvolali všechny své poradce

Série dopisů s obviněním z hříchů proti Marxismu-leninismu

Stalin zostřil svoji rétoriku, jugoslávskou stranu označili za fašistickou a Tita za „krvavého psa.“ Vyloučili Jugoslávii z Informbyra.

Jugoslávští komunisté odmítli svrhnout Tita. Titův projev: „I když milujeme sovětský svaz, svou zemi nemůžeme milovat méně“ Hrozila sovětská vojenská intervence, mohlo k ní dojít, ale nedošlo. Důvody:

Obtížné geografické podmínky

Západ sledoval Jugoslávii, když je Rusové přestali podporovat, začal je podporovat západ. Ne že by měli rádi Tita, ale hodilo se jim, že to narušuje východní jednotu. –

Stalin si nebyl jistý, jestli by to nepřineslo konflikt s Američany (dnes už se ví, že by jim to za to nestálo, ale to se tehdy nedalo odhadnout)
Korejská válka – v dlouhodobém hledisku zachránila Tita – Rusové měli dost starostí jinde než v Jugoslávii.

Tím to vyvrcholilo a skončilo.

Filmy: Tři dny v Bělehradu – o Titově pohřbu. Okupace v jedenadvaceti obrazech – film z Jugoslávie za války.

Až po 1953 začal Chruščov trochu zlepšovat vztahy (přesto i potom bylo hodně zvrátů).

Západní spojenci si mysleli, že pokud by mezi zeměmi Varšavské smlouvy a NATO propukla válka, že Tito bude bojovat za Západ, nebo že bude neutrální. Časem se ukázalo, že Tito by nikdy nebojoval proti Východu, že byl oddaný komunista, že by byl leda neutrální, ale přátelský k SSSR. V tom se Západ spletl, Tito je tak využíval.

Tito měl rád majetek: auta, vily... luxusní, legendární sbírka.

Měli ho rádi západní levicoví intelektuálové. V Hollywoodu ho taky měli rádi, herci ho chtěli hrát.

V Jugoslávii, hlavně v Srbsku ho mají rádi dodnes – nostalgie: „předmiloševičovský klid“ (situace se zhoršila, proto rádi vzpomínají na Tita).

8. přednáška

Průběžná písemka.

8. Druhá (střední) fáze studené války 1953-1964

8.1. Nikita Sergejevič Chruščov

v té době vládl v SSSR

3. generace sovětských komunistů (první Leninisté, druzí Stalinisté)

Do strany vstoupil po První světové válce. Pocházel z Ukrajiny. Oddaný stalinista, stal se nástrojem stalinismu na Ukrajině, potom postoupil do Moskvy. Nese odpovědnost za meziválečnou fázi stalinismu.

Měl zvláštní schopnosti – 30., 40. a 50. léta dokázal politicky přežít. Nějakou dobu hrál Stalinova „dvorního šaška“ – zpíval jim a tancoval. Chruščov se vyvíjel a měnil (stalinista, šašek, reformátor – ukončil stalinismus).

1956 – projev na 20. sjezdu strany – odhalil kult osobnosti Stalina, vypořádal se s tím, zároveň to byla součást politického boje, vymezil se proti Stalinovým pokračovatelům.

Georgie Kennan „chlápek s vizáží hloupého Ivánka, ale s hlavou geniálního mužíka“

Podstata a důsledky jeho proslovu:

Stalinismus byl zlo a bezpráví, státní teror, kult Stalina

Chruščov se tak vyrovnal se svojí minulostí

Zhroucení stalinistické jednoty, nedotknutelnosti Stalina

Konec představy, že KSSS je jednotná

Přivodil krizi impéria (Stalin prosazoval hlavně oddané stalinisty, ne jen komunisty a otřes v satelitech, nevěděli, na koho se mají orientovat).

Pravověrní komunisté to nepochopili, pro ně byl Chruščov zrádce a Sovětsko-čínská roztržka (pro Čiňany to byli zrádci a revizionisté).

Projev přivítali odpůrci komunismu v satelitech a „komunističtí liberálové“

Bylo možné kritizovat i jiné stalinisty

Přesto byl Chruščov přesvědčený, že komunismus může fungovat a že bude efektivnější než západní systémy. Za Chruščova byl svět blíže jaderné válce než za Stalina (ten věděl, že by to byl konec světa). Chruščov si myslel, že by to mohl vyhrát (Check point Charlie, Karibská krize – převezení jaderných zbraní na Kubu).

Chruščov byl na vrcholu, ale neměl to jisté, pořád čelil nějakým výzvám (liberálové, stalinisté, Čiňané...).

1964 byl odstaven, ale protože změnil systém (odkryl stalinismus, státní teror), tak ho nezabili, nechali ho dožít na venkově (dříve by tak vysokého představitele zabili).

9. přednáška

8.2. První krize sovětského bloku 1953-1956

1953 – březen, na své chatě zemřel J.V. Stalin

Zdalo se, že nástupcem bude Běria. Toho odstavila trojice mužů, triumvirát: Chruščov (1. tajemník strany), Malenkov (předseda vlády), Vorošilov (předseda „parlamentu“) – tito soudruzi ovládli SSSR. Jako nejschopnější se ukázal Nulita Chruščov. Od 1955/56 nastává chruščovova éra (ale dominantní vliv měl už předtím).

8.2.1. ČSR

Smrt Stalina byla impulzem pro krizi, krátce po jeho smrti v ČSR zemřel Gottwald. První otevřené projevy nespokojenosti byly v ČSR v souvislosti s **měnovou reformou**. Ta se očekávala už od konce Války. Od začátku 50. let se o tom mluvilo, že bude. Soudruzi popírali, že přijde. President Antonín Zápotocký ujišťoval občany, že nebude, ale dva dny poté přišla. Zvýšily se ceny potravin a dělnické nepokoje. Největší ve Škodě Plzeň. Komunistická moc ohrožena nebyla, ale policie musela zasahovat.

8.2.2. NDR: Červen 1953

Nespokojenost byla ještě větší než v ČSR. 250 000 lidí ročně utíkalo z NDR, hlavně inteligence. Vláda pak zavedla nové pracovní normy – přísnější – chtěli snížit platy, ale ne přímo – za více práce, stejně peněz. Povstali stavební dělníci v Berlíně. 17. června 1953. Demonstrace přerostla v nepokoje a vláda musela vyhlásit výjimečný

stav. Nakonec byly povolány i sovětské tankové jednotky na potlačení nepokojů. **Walter Ulbricht** chystal tvrdá persequční opatření, ale nakonec mu v tom Rusové zabránili – poskytli pomoc, potraviny, nechtěli nepokoje a protikomunistickou náladu. Situace byla až do konce 50. let napjatá

8.2.3. Polsko: 1956

Chruščovův projev na stranickém sjezdu.

V březnu měsíc po projevu zemřel šéf polských komunistů B. Beirut a nastoupil E. Ochab. Nebyla to velká změna, ale veřejnost si od toho slibovala velké reformy.

Poznaň – dělnické nepokoje v červnu. Brutální potlačení demonstrace, desítky zastřelených, stovky zraněných. Rozštěpení komunistické strany na dvě skupiny:

Natolinská – neostalinisté (název podle zámku u Varšavy, kde měli sídlo)

Reformisté

Na podzim 1965 vyvrcholily jejich rozpory. Jedna parta ovládala policii, druhá armádu – hrozila občanská válka.

Zasáhli Rusové a uklidnili situaci, dosadili Wladislava Gomulku. Komunista, který prošel komunistickým vězením. Znal represe, proto si od něj lidé slibovali, že přinese reformy (jako u nás Gustav Husák). Situace se na čas zklidnila – do 60. let.

8.2.4. Maďarské události: 1956

šéfem komunistů byl **Matyáš Rákosi** – stalinista, typ jako Gottwald. Šéf Maďarské socialistické strany (komunisti) a předseda vlády.

Do čela vlády nasadil svého reformě naladěného kolegu místo sebe: Imre Nagy (po smrti stalina, aby nenarazili v Moskvě). Jejich spojenectví ale nefungovalo, Nagy musel odejít.

Impulzem byl Chruščovův projev a masakr v Poznani a začala vznikat opozice:

Petőfiho kroužek (maďarský básník, který zemřel, když rusové vpadli do Uher a pomáhali Rakušanům potlačit revoluci)

Lászlo Rajk – jako Rudolf Slánský v ČSR. Obviněn z revizionismu, popraven. 1956 – Strana připustila, že proces s Rajkem byl neoprávněný, rehabilitace.

Rákosi chtěl tvrdý zásah proti všem nespokojencům. Chruščov dal signál, že si nepřeje takové zásahy jako v Poznani a Rákosi odstoupil, do čela se dostal E. Gerö (umírněnější). Rákosi odjel do Moskvy a tam jim vysvětlil, co všechno udělal pro komunismus a dostal hezkou vilu na Krymu a tam dožil.

Říjen 1956 – přišla krize – manifestace při příležitosti pohřbu Rajkových ostatků – nepokoje vypukly naplno. Do čela vlády se vrátil Imre Nagy [Nať] – s jeho instalací pomáhali Rusové (aby uklidnili Maďary). Odpůrce komunismu to ale nepřesvědčilo.

a Nagy chtěl vystoupení z Varšavské smlouvy, neutralitu, otevřel archivy státní bezpečnosti. Rusové se obávali dominového efektu (puštění jednoho satelitu a rozpad bloku). Pro Moskvu to bylo nepřijatelné. 24. října přijely do Budapešti tanky. Nagy odmítl podepsat zvací dopis pro sovětské tanky. První útoky inscenovala tajná

služba, aby vyprovokovala střed. Vypukla lidová revoluce s protiruským a proti sovětským zaměřením.

Nagy vyjednal reformu vlády a přesvědčil Rusy, aby opustili Budapešť. Nepokoje přesto pokračovaly a otázka intervence byla stále ve vzduchu.

Chruščov rozhodl o vojenském zásahu, zajistili si politickou podporu Číňanů (kvůli Radě bezpečnosti) a Jugoslávie (i Tito podpořil zásah, jen chtěl záruky pro Nagyho, aby se mohl uklidit na jugoslávskou ambasádu). USA řekli, že považují zásah za nešťastný, ale nebudou intervenovat, protože respektují sféry vlivu.

4. listopadu 1956 začala operace Vichr – 150 000 sovětských vojáků, normální vojenská akce, ale nebyla blesková. Dobyti Budapešti trvalo týden, museli nasadit stíhačky a zvažovalo se i bombardování. Rusů zemřelo až 6000. Maďarská armáda nedělala nic, jen Budapešťská posádka bránila Budapešť. Maďaři přiznali 4000 mrtvých a 16 000 zraněných. Maršál Koněv projevil velkorysost tak, že nechal otevřené hranice do Rakouska.

Byla jmenována prosovětská vláda v čele s **Jánošem Kádárem** – prosadil co nejmenší míru odvetného teroru, přesto bylo vyneseno 300 trestů smrti. Represe postily až 100 000 lidí. Někteří studenti byli deportováni na studijní / převýchovné pobyty v SSSR.

Kádárismus – gulášový socialismus: volnější politický režim, liberálnost maďarského režimu.

Nagy a jeho nejbližší se uchýlili na jugoslávskou ambasádu, jak bylo domluveno, a opustili ji až poté, co jim byla slíbena bezpečnost, ta ale nebyla dodržena, byli zatřeni a deportováni do SSSR. Nakonec byli odsouzeni k trestu smrti. a Konec Maďarských událostí.

8.2.5. Nikita Chruščov

Události 1956 považoval za katastrofu, která ovlivnila celou jeho další kariéru. Chtěl světu ukázat liberálnější tvář komunismu, ale nakonec musel vojensky zasahovat, aby udržel impérium pohromadě.

Tanky v Budapešti ukázaly, že podstata SSSR se moc nemění ať v jeho čele stojí kdokoli. Západ už nepropadal falešným iluzím (jako když přišel Chruščov)

Letos vyšlo mnoho knih o maďarských událostech, protože je 40. výročí.

8.2.6. Jánoš Kádár

Do roku 1956: „komunistická zřůda“ vybudoval stalinistický režim podřízený Moskvě – něco jako Miloš Jakeš, Vasil Bilak... podřízenost Moskvě.

U moci ale vydržel až do konce 80. let, pohled na něj se změnil: do roku 1963 si nemohl dovolit vůbec nic vůči Moskvě, byl zcela podřízený. 1968 musel podpořit

vpád do Československa. Dva mezníky 1963, 1968, postupně dostával větší volnost od SSSR.

Okupace ČSSR – chtěli to SSSR a NDR, Poláci a Bulhaři taky se zásahem souhlasili. Brežněv ale chtěl ještě podporu Maďarů. Kádár tím hodně vnitropoliticky riskoval (ohrožení gulášového socialismu). Nechal si to od Brežněva bohatě zaplatit – Brežněv mu byl vděčný a poskytl mu větší volnost a Maďarsko bylo nejliberálnější ze sovětských režimů (ČSR, SSSR, Polsko...).

1968 se snažil vysvětlit Dubčekovi, že to dělá blbě, že tudy nevede cesta k nezávislosti na Moskvě, že na to musí jít jinak. Dubček si to nenechal vymluvit, proto Kádár podpořil invazi.

SSSR si v Maďarsku hlídal jen základní věci: členství ve Varšavské smlouvě, vládu jedné strany a nepodryvání myšlenky komunismu.

Když na konci 80. let odcházel z politiky, bylo jeho hodnocení hodně rozporuplné – poskvrnění v 50. let, ale na druhé straně jeho zásluhy z dalších let.

Jeden z mála státníků mezi sovětskými politiky, dokázal hájit maďarské národní zájmy.

9. Kuba, Fidel Castro, Karibská krize

Ve druhé polovině 50. let vládla vojenská Chunta v čele stál bývalý prezident F. Batista. Režim byl velmi represivní, brutální, zkorumpovaný, vazby na mafii z USA, většina Kubánců ho vnímala jako otevřeně proamerický. a Proto je dodnes Fidel Castro oproti Batistovi vnímán pozitivně.

Proti **Batistovi** vznikali různé skupiny, jako **Hnutí mládeže století** – členem byl i mladý právník Fidel Castro.

26. července 1953 – podnikl Castro útoky na kasárny Moncada? v Santiago de Cuba. Cílem bylo zmocnit se zbraní a bojovat proti Batistovi. Útok byl poražen a jeho akteři souzeni. Castro se hájil sám. V obhajovací řeči pronesl, že dějiny mu dají za pravdu.

a Vzniklo **hnutí 26. července** (vzniklo během procesu)

1955 byli **Fidel a Raúl amnestováni** a odešli ze země.

1957 se na Kubu vrátili – v pohoří Sierra Maestra začali ozbrojený boj proti Batistovi – partyzánskou válku. Překvapivě uspěli. Na přelomu roku vstoupili do Havany a začali budovat nový stát.

10. přednáška

Asistent

5.1.2007

16-28

František Kučera

<http://sorry.vse.cz/~xkucf03/>

Hnutí se odvolávalo na básníka z 19. století José Martího, bojoval za nezávislost Kuby. 1895 se vylodil na Kubě a pokusil se svrhnout španělský režim. Během bitvy byl zabit a stal se národním hrdinou.

V lednu 1959 vyvrcholila partyzánská válka vítězstvím povstalců. Byla jmenována prozatímní vláda v čele byl Urrutia. Od února vládl Fidel Castro. Demokracie byla obětována radikálním sociálním utopiím: zvyšování mezd, snižování cen léků, elektřiny, zrušení latifundií, vznik družstev a státních statků.

Došlo ke konfliktu mezi Castrem a presidentem Urrutiou. Novým presidentem se stal Torrado, ten byl loajální vůči Castrovi.

Zahraniční ohlasy: jediným protivníkem v Jižní Americe byl dominikánský diktátor Raphael Trujillo a kubánské exilové centrum (hlavně v USA v Miami).

Srpen 1959: porada Organizace Amerických Států – OAS – V Santiagu de Chile. Castra se zastaly Bolivie, Venezuela a další významné státy Jižní Ameriky.

Říjen 1959 – krize v povstaleckém hnutí – nelíbila se jim Castrova silná pozice. Fidel proti nim zasáhl a upevnil si moc v rámci hnutí.

Sociální kroky způsobily ekonomické problémy a Castro zavedl zvláštní daň pro společnosti, které těžily ropu na Kubě: 60% daň. a Odvetná opatření společností (americké, britské) ... vyhnání Kuby do východního bloku.

1960 byla dohodnuta smlouva se SSSR o pomoci Kubě. Spojené státy zastavily Kubě veškerou pomoc. Byly obnoveny diplomatické styky mezi SSSR a Kubou. SSSR dodával na Kubu ropu, kupoval tam cukr, aby podpořil jejich ekonomiku (přestože ho moc nepotřeboval).

Srpen 1960 – další jednání OAS – přijata protikastrovská deklarace – změna postoje okolních států.

Castro dále pokračoval v socialistických experimentech, v říjnu 1960 znárodnil banky a velké průmyslové podniky. Prezident USA Kennedy odvolal velvyslance a zakázal obchod s Kubou.

Fidel Castro nebyl od počátku komunistou, nakonec ale přijal marxismus-leninismus za svou filosofii.

9.1. Americká invaze

Američané nebyli spokojeni s novým postojem Kuby – v březnu **1961 přijali plán CIA: Pluto** – invaze na Kubu, vyvolání povstání na Kubě, mělo to být v zátoce Sviní v Zapata, to bylo ale špatně zvolené místo. Invazi přicházelo neúspěšné bombardování, které navíc vyvolalo odpor veřejnosti. JFK druhý nálet odvolal. Kuba se sjednotila proti USA, všeobecná mobilizace armády a milice, ubránili se americkému pokusu o vpád. Zasáhlo revoluční letectvo proti invaznímu vojsku. 17. dubna se vylodili, 19. dubna byli zastaveni a poraženi.

USA podcenili sílu Castra a jeho režimu. Byla to i osobní prohra JFK. Vinu nesla i CIA, musel odstoupit Allan Dulles. Podle CIA byl president příliš opatrný. Krátce na to byl zavražděn v Dallasu. Podle jedné verze to byla odplata kubánského exilu za to, že akce byla neúspěšná a nezastavila Castra.

9.2. Jaderné rakety

Čiňané nechtěli, aby Chruščov ustupoval a byl stejně tvrdý jako Stalin – to ho taky ovlivnilo, aby umístil rakety na Kubu. Chruščov se rozhodl umístit na Kubě jaderné rakety středního doletu.

USA krátce před tím umístili rakety v Turecku a Itálii – částečně to byla reakce na tyto události.

Květen 1962 – Operace Anadyr – v polovině října už byly raketové komplexy na místě. Až 10.-16. října zjistili Američané podle leteckých snímků rakety – jejich tajné služby zaspaly. Američané zvažovali možnost přímého vojenského napadení ostrova, ale nakonec se rozhodli o hospodářskou blokádu – od 26. října 1962.

Chruščov spíš usiloval o dohodu mezi východem a západem. Uvědomoval si, že je to hazardní, nabídl se, že rakety stáhne a za to požadoval záruku bezpečnosti pro Fidela Castra. I v ČSSR byla v té době vojenská cvičení, lidé se domnívali, že bude válka.

Probíhala jednání mezi Robertem Kennedym a Anatoliem Dobryninem. SSSR se zavázal odvézt rakety, USA garantovali bezpečnost ostrova a zavázali se v tajném dodatku zlikvidovat svoje rakety v Turecku (to udělali ale nahradili je novějšími). Vypadalo to jako vítězství USA, ale Castrův režim se udržel a stále zneklidňoval Ameriku. Krizi prakticky nevyhrál nikdo, všichni byli nespokojeni. Dokonce i Kuba: Castro vyčítal sovětům nedůslednost v jejich akci. Jeho režim se na čas přiklonil k Číně a ke kritikům Chruščova. Do pásma sovětského vlivu se vrátili až v roce 1968 za Brežněva.

10. Jižní Amerika po 2. světové válce

Po Válce byla Latinská Amerika na periferii zájmu USA. Přesto plán **Rainbow** – předpokládal bezpečnostní zajištění celého kontinentu pod vedením USA.

Chapultepecká deklarace – vytvoření ideje kolektivní bezpečnosti v Latinské Americe.

Larerta navrhl další plán na kolektivní obranu, byl odmítnut

Květen 1946 – Truman navrhl svůj plán – **vytvoření meziamerické armády**. Latinsko-americké země ale byly proti.

1947 Pakt z Ria – jednotlivé dvoustranné smlouvy jednotlivých zemí s USA.

OAS – Organizace Amerických Států – konference v Bogotě – konference byla ovlivněna zabitím populistického politika v Columbi. Nedostatkem byl chybějící hospodářský program, dohodli se jen na vojenském zabezpečení.

Druhá světová válka přinesla jižní Americe odbytovou krizi. Na druhou stranu došlo k oživení 1942 – obnovení poptávky po surovinách potravinách – válečná konjunktura v Argentině a Brazílii.

Argentina, Brazílie a Mexiko – agrárně průmyslově vyspělejší. Projevily se rozdíly mezi chudými a bohatými – pásma chudoby a bídy a naopak bohatí. → Sociální neklid ve všech latinsko amerických zemích → k moci se často dostávaly autoritativní režimy, kde hrála silnou roli armáda:

Peru – vojenský převrat 1948?

Venezuela – vojenský převrat 1949?

Brazilský prezident Kubitschek (měl české předky) – přišel s programem panamerické operace – celkový hospodářský rozvoj latinské Ameriky – v USA byl přijat jen částí demokratické strany. Červenec 1960 USA poskytly 60 milionů dolarů.

1961 - Kennedyho program **Spojenectví pro pokrok** – spolupráce s občanskými vládami jednotlivých zemí a přerušili styky s diktaturami (nikaragua, haiti, dominikánská republika)...

1961 – zasedání meziamerické hospodářské a sociální rady – **přijetí Charty z Punta de Este**

1963 – Smrt J. F. Kennedyho

10.1. Argentina - Perón

Argentinský vůdce – Juan Domingo **Perón** (jeho žena byla Evita).

Chtěl cestu mezi kapitalismem a socialismem. Soustředil se na vytvoření sociálního zázemí, posílil vliv odborů, prosazoval industrializaci a hospodářské plánování.

Během své vlády si znepřátelil vyšší a vyšší střední vrstvy – „podporuje lidi bez košil“ – přistěhovalce z venkova do měst.

1949 – prosadil novou ústavu: právo na práci a spravedlivou odměnu a rozšíření presidentských pravomocí.

Jeho žena Eva (Evita) pomáhala „lidem bez košil“ lidem na vzestupu.

Země byla rozdělená na antiperónisty a perónisty. Spory vyvrcholily po smrti Evity (zemřela na rakovinu).

Na Argentinu unikli i nacističtí zločinci Josef Mengele, Adolf Eichman... Píše o tom Viktor Doschl – Dvorní šašci (beletrie).

1953-1955 – vyvrcholily spory proti režimu Peróna, rozešla se s ním i armáda a církve. Donutilo ho to k odchodu do exilu do Paraguay.

V Argentině byla chudoba a terorismus. Další vlády zrušily perónovy reformy a obnovily vliv zemědělské oligarchie.

1973 se Perón vrátil do Argentiny a byl znovu zvolen prezidentem. Po jeho smrti se krize obnovila. Vládla vojenská chunta, za její vlády zemřelo asi 20 000 lidí.

Na přelomu 80. a 90. let postihly Argentinu dvě vážné ekonomické krize, ožebračily většinu obyvatelstva, vzpomínají se z toho dodnes.

10.2. Ernesto Che Guevara

V 60. letech se měnil Castrův režim, zformovala se komunistická strana, Castro měl vlastní koncepty, odmítal klidnou revoluci, chtěl ozbrojený zápas.

Francouzský radikál Debray – Revoluce v revoluci – 1967 – dialogy Debraye s Castrem a Ernesto Che Gevarou. Kniha měla velký ohlas v hnutí nové levice. Polemika se sovětské marxisticko-leninskou ortodoxií.

Ernesto byl argentinský lékař – postupně se stával symbolem nové levice. Vyčítal SSSR, že Kubu zneužívá pro svoje mocenské zájmy.

Působil v různých časech světa

1963 pomáhal v Alžírě Arabům v boji proti Francouzům

Pomáhal v Tanzánii a Kongu proti bělochům.

Vrátil se na Kubu, protože se mu nepodařilo v Africe vyhrát. V latinsko amerických zemích vznikala nová ohniska partyzánských bojů – taky se tam zapojil.

1967 v souvislosti s Vietnamskou válkou vydal studie o tom, že bych chtěl vytvořit 2-3 Vietnamy, které by podpořily krizi Americké společnosti, což by podpořilo nástup socialismu v celém světě.

1967 – působil v Bolívii, tamní vláda ho zatkla a popravila.

Stal se idolem levicové mládeže v 60. letech.

10.3. Chile – Augusto Pinochet

Po Druhé světové válce probíhala modernizace země, reformy. Ty ale neuspěly a vznikla socialistická jednota.

Září 1970 – byl do čela země zvolen levicový **Salvátor Allende**. Provedl pozemkové reformy, znárodnil doly, banky a telekomunikace, zpevnil kurz měny, ale byl i populistou – regulace cen.

Duben 1971 probíhali místní volby – většinu hlasů získala levice, ale začala se projevovat ostrá hospodářská krize a hrozil vojenský puč.

První pokus byl zmařen 1973. Vojáci konspirovali proti lidové frontě.

V srpnu 1973 vojáci donutili generála Pratse aby odešel z místa ministra obrany a na jeho místo nastoupil 58 letý **Augusto Pinochet**. Krize stále pokračovala. Jen armáda

byla schopná obnovit stabilitu a řád – došlo k převratu a moci se ujal Augusto Pinochet. Přebírat se projevil i vraždami a násilím.

Pinochet modernizoval zemi – Cachaňský program – vzestup země. V 80. letech skončil ekonomický růst a zpochybnil Pinochetovu legitimitu, přesto se udržel u moci až do 1988 – v referendu se vyslovili, že chtějí jeho odstoupení, tak odstoupil.

11. přednáška

11. Vznik státu Izrael a konflikty mezi Židy a Arabi

Příští přednáška odpadá – bude náhradní termín

11.1. Geneze státu Izrael

Požadavek na vytvoření samostatného státu v Palestině vznikl v 90. letech 19. století. Formuloval ho rakouský novinář T. Herzl v knize Židovský stát. Odmítl asimilaci.

První Sionistický kongres v Basileji – 1897 – požadavek na vytvoření státu.

Do první světové války nebylo přistěhovalců židů do Palestiny moc časté.

Chaim Weizman – židovský politik – chtěl přesvědčit velmoc (Británii), aby vznikl stát a byl spojencem Británie v této oblasti.

Belforova deklarace – (James Artur Balfour) – ministr zahraničních věcí, premiér – Listopad 1917 – Plán na vytvoření židovského státu v Palestině. (asi šest řádků na jednom papíře). → Obrovské židovské přistěhovalce do Palestiny. 1917-1918 – přistěhovalo se přes půl milionu židů.

Po skončení první světové války odešel Balfour z politiky. Nová vláda (A. Bonar-law, S. Baldwin). V Británii začala převládat Arabská lobby. 1922 – **První Bílá kniha (Churchilova bílá kniha)** – kompromis: Palestina nezahrnovala Jordánsko (to se stalo samostatným) a měla být židovská jen částečně. → Rozpor v sionistickém hnutí – někteří přestávali počítat s Británií: Vladimír Žabotinskij – prosazoval rozchod s Británií (Weizman byl proti, věřil stále Británii). Uspěla Weizmanova skupina.

1929 Židovská agentura – cílem bylo konat přípravné práce pro vznik státu a spolupracovat s britskou mandátní správou. A společně řešit otázku přistěhovalců (bylo jich tam čím dál víc a to bylo potenciálem pro konflikt s Arabi).

Od 20. a 30. let se začali bouřit Arabové – protižidovské projevy. Londýn se začal jednoznačně orientovat na arabské loby. Začaly vznikat první židovské domobrany – Hagana(h).

1939 – Druhá bílá kniha – cílem britské mandátní správy je omezení a zastavení židovského přistěhovalce do Palestiny.

à **Biltmorský program** – deklarace hájení židovských zájmů proti Arabům, ale nově i proti Británii. Podle hotelu Biltmore v New Yorku.

Holocaust a „židovský komplex“ – nové sympatie pro vznik židovského státu.

Požadavky Židovské agentury:

Prohlášení Palestiny za židovský stát

Úplná volnost přistěhovalců

Finanční pomoc na usazení prvního milionu židů v Palestině a jejich ekonomické zajištění

Svět reagoval vůči židům vstřícně, ale britská labour party byla proti (spolupracovala spíš s Arabskou ligu).

1. listopad 1945 – Oddíly Hagana a Irgun a Štern – zahájili vojenské akce – povstání proti Britské mandátní správě (byli si vědomi podpory z USA). Harry Truman jejich požadavky otevřeně podpořil. Ernest Bevin – prohlásil na tiskové konferenci že není divu, že Američané podporují vznik státu, protože by je jinak měli v Americe.

16. května 1946 – Oddíly Hagana zničily všechny strategické mosty v Palestině a paralyzovali britskou správu. Athlee dal příkaz k zásahu, byla zatčena velká část představitelů židovské agentury.

à 22. června 1946 – protiakce – oddíly vyhlásily válku Británii.

22. července 1946 – oddíly Irgun provedly útok na hotel King David (sídlo Britské mandátní správy v Palestině). Útok byl úspěšný, ochromení britské mandátní správy. Britové vyhlásili stanné právo.

Židovská agentura připustila kompromis – rozdělení Palestiny na židovskou a arabskou část.

Podzim 1946 – zapojila se OSN.

1946/1947 – zhroucení britského hospodářství

Únor 1947 – Athleeho vláda oznámila úsporný program:

- Ukončení pomoci Řecku a Turecku (à vyhlášení Trumaovy doktríny)
- Odchod z Indie à vznik nezávislé Indie a nezávislého Pakistánu
- Odchod z Palestiny – konec mandátní správy, odevzdání OSN, umožnění vzniku židovského a arabského státu

V Palestině od té doby trvají nepokoje.

29. listopadu 1947 valné shromáždění OSN přijala rezoluci o rozdělení Palestiny na dva státy.

14. května 1948 Palestinu opustil poslední představitel britské mandátní správy generál Alan Cunningham. Ben Gurion přečetl **deklaraci vyhlášující nezávislý židovský stát**.

15. května ráno – útok Egypta, Zajordánska, Sýrie, Libanonu a Iráku proti Izraeli. – první série válek.

11.2. Válka za nezávislost Izraele – Květen 1948 – jaro 1949

Izrael nebyl moc vyzbrojený, vypadalo to pro něj špatně. V červnu bylo podepsáno příměří – stihli se vyzbrojit (pomoc z USA). V červenci příměří vypršelo, Izraelci zahájili ofenzívu. Trvala týden a byla úspěšná: 18. července 1948 nové příměří výhodné pro Izrael. Začala jednání o naplnění rezoluce OSN o vzniku dvou států.

Rozhovory nikam nevedly, příměří vypršelo, střídavé úspěchy na obou stranách.

1949 Izrael obstál, Arabům se nepodařilo ho zničit.

à Dohoda o zastavení palby (ne podpis míru) – Izrael uhájil vlastní existenci, získal i část území, která měla být původně arabská.

Arabské státy odmítly diplomaticky uznat Izrael a stanovily si jako cíl jeho zničení. SSSR se začal soustředit na podporu arabských států. Toto rozdělení vydrželo po celou dobu studené války.

11.3. Suezská krize 1956

Egypt se stylizoval do role vůdce arabských států. Předchozí události pro ně byly prohrou a způsobila vnitrostátní

Organizace svobodných důstojníků – existovala od 30. let – egyptští nacionalisté – provedla v Egyptě státní převrat. V čele nové vlády stanul generál **Nagíb**. Od 1953 vedl Egypt plukovník **Gamál Abn Násir**. **Dosáhl odchodu Britů z Egypta** (byli tam od 1882). Na oplátku slíbil, že zaručí svobodnou plavbu Suezským průplavem.

1952/1953 – vztahy mezi Egyptem a západními mocnostmi se stále zhoršovaly à Američané zastavili financování **Asuánské přehrady**. Násir byl do té doby antikomunista. Pak ale požádal o podporu SSSR – Rusové se s ním dohodli (navzájem se využívali). Násir také oznámil znárodnění Suezského průplavu.

Britové začali připravovat svržení Násira (znárodnění chápali jako své ohrožení). Ale administrativa presidenta Eisenhowera – John Foster Dulles (Ministr zahraničí) a Allan Dulles (CIA) odmítli vojenské řešení.

Francouzi a Britové se cítili ohroženi a chtěli zasáhnout. Spojili se s Izraelem a připravili **operaci Mušketýr** – v říjnu 1956 o tom jednali:

Vojenské svržení Násira.

Obnovení statusu Suez z doby před znárodněním

Ze strany Izraele preventivní válka proti Egyptu, který usiloval o likvidaci židovského státu

Plán:

Izrael začne s preventivním útokem proti Egyptu, měli se dostat až k Suez

5.1.2007

23-28

František Kučera

<http://sorry.vse.cz/~xkucf03/>

Britové a Francouzi se měli nabídnout jako prostředníci
Izrael se stáhne
Britové a Francouzi využijí svoji přítomnost a svrhnou Násira

Realizace:

29. října 1956 – Izraelský útok – úspěšný – během 24 hodin ovládli téměř celý sinajský poloostrov a stáli 16 km od Suezského průplavu
30. října – dali Britové a Francouzi oběma stranám ultimátum a nabídli svoje zprostředkování – okupaci Suez (port Saíd).

Násir se udržel u moci a zprostředkování odmítl

2. listopadu. Následoval Britský a Francouzský výsadek – ovládli Port Saíd a chtěli zabrat Suez. Izraelci ovládli pásmo Gaza.

Premiér SSSR Bulganin – uvedl do pohotovosti Sovětskou tichomořskou flotilu a pohrozil že se Rusové zapojí. O ukončení války zároveň důrazně požádal i americký prezident Eisenhower.

7. listopadu 1956 – Antony Eden – pod tlakem Moskvy a Washingtonu nařídil stažení, akce skončila neúspěchem Britů, podal demisi.

Prosinec 1946 – obnovena demarkační linie mezi Egyptem a Izraelem z roku 1949.

Pro VB to byl krach obnovení jejich silného postavení. Chyba VB: málo to konzultovali s USA, Eden s nimi nebyl schopný komunikovat (byli úplně jiní).

Nešlo o spolupráci USA a SSSR – i když sověti to tak interpretovali. Jejich hrozba nebyla moc vážná – sami měli dost práce v Budapešti.

Američané měli těsně před presidentskými volbami – Eisenhower byl jednoznačný favorit (stejně jako v 1952 porazil demokrata A. Stephensona), přesto nechtěl nic riskovat, nehodilo se, aby těsně před volbami začala válka.

Britský úspěch nebyl v americkém zájmu. Američané přišli na blízký východ až za Druhé světové války. Existence Izraele stála a stojí na podpoře USA. Americká politika tam byla nepopulární, Američané nechtěli hrát jen Izraelskou kartu – chtěli mít dobré vztahy i s některými arabskými státy.

Eisenhowerova doktrína (vyhlášena 1957) – připravovala se už tehdy – počítala s tím, že USA budou podporovat Izrael a zároveň i některé spřátelené arabské státy. Američané měli vlastní blízko-východní politiku – jinou než Britové.

Vítězové

- USA - přestože se tam nezapojili
- Izrael - demonstrace jejich síly při obsazení Sinaje
- Plukovník Násir - vojensky sice prohrál, ale udržel se u moci a politicky posílil

5.1.2007

24-28

František Kučera

<http://sorry.vse.cz/~xkucf03/>

- SSSR – dokázali se jasně vyjádřit

Porážení

- Británie – hlavní poražený. Životní porážka Antony Edena – konec jeho slibné kariéry: Thoriové - konservativní strana, ministr zahraničních věcí. Říkal, že odstoupil, kvůli appeasementu. V druhé světové válce se vrátil na ministerstvo zahraničí. Churchill po válce nechtěl odejít z čela strany (čekalo se, že místo něj přijde Eden). Churchill už byl starý, pro Edena to byla frustrace, že nemůže vládnout místo něj. 1955 – Churchill ze zdravotních důvodů abdikoval, Eden se po dlouhé době čekání dostal do čela strany a k premiérskému úřadu. Už byl ale také starý. Premiérem byl do roku 1957. Smutný konec jeho slibné politické kariéry. Stihl ještě napsat memoáry, ale nejsou tak dobré, jak by mohly být, jen obhajoba Suezů.
- Francie

13. přednáška

11.4. Egypt po Suezské krizi

Únor 1958 - Vzniklo soustátí **Egypta a Sýrie – Sjednocená arabská republika** – o měsíc později přistoupil **Jemen**. Soustátí dominoval Egypt a Násir. Jeho cílem bylo získat pro spolupráci další státy, chtěl vytvořit federaci a postupně konfederaci arabských států – mělo to posílit Egypt a postupně zlikvidovat Izrael.

Fungovalo to až do 1961. V září 1961 Damašku v Sýrii došlo ke státnímu převratu a Sýrie vystoupila, odešel i Jemen a společná republika se rozpadla. Egypt zůstal jediným a hlavním protivníkem Izraele.

Listopad 1956 – V Palestině dala skupina studentů dohromady organizaci **Al Fatah** (předtím měla i jiné názvy) 1958 – politická a vojenská organizace, pro partyzánskou válku v Izraeli, pátá kolona pro případnou válku. **Al Asífa** – čistě vojenská organizace formálně podřízená Al Fatahu – měla být jeho nástrojem, ale fungovaly paralelně vedle sebe.

1964 – **Organizace pro osvobození Palestiny** – OOP – kromě likvidace Izraele měla i státotvorné cíle – vytvoření Palestinského státu. Prvním předsedou byl **Achmet Šukeiri** –

Al Fatah se s cíli OOP ztotožnil a stal se součástí organizace (s určitou autonomií). Tyto tři organizace měli částečnou nezávislost. Zastřešovala to OOP.

Lidová fronta pro osvobození Palestiny – LFOP - ze Sýrie – byli infikovaní marxismem, spolupracovali se sovětskými agenty. Později se formálně připojili k OOP.

OOP: Al Fatah, Al Asífa, LFOP a další (ale byly částečně nezávislé)

Když byl Jásir Arafat v nejlepším, byly nejtěsnější vazby na vedení OOP.

Nepřátelé Izraele:

1. diplomati SSSR (v OSN...)

2. OOP
3. Egypt

11.5. Šestidenní válka 1967

Předehra začala už 1966 – vyvrcholení sporů.

Listopad 1966 – Podepsána dohoda o vojenské spolupráci mezi Egyptem a Sýrií. (Nebylo to samozřejmé, odmítali Egypt jako vůdčí arabskou zemi, považovali ho za příliš prozápadní). Dohoda byla tajná, ale Izraelská tajná služba se o ní dozvěděla.

à Neustálé potyčky, přestřelky na Izraelsko – Syrských hranicích – nevyhlášená válka. V Dubnu 1967 – letecký incident. Egypt připravoval armádu na Sinajském poloostrově.

20. Května 1967 – Americký prezident Lindon Johnson – řekl, že situace je tak vážná, že Izraelci budou muset vzít situaci do svých rukou.

31. května 1967 – připojilo se i Jordánsko a Irák – a představitelé Sýrie oficiálně deklarovali svůj cíl: zahnání židů do moře a zničení Izraele.

Levi Eškol – dal podobu šestidenní válce.

Ozbrojené akce začal Izrael, ale nikdo nepochyboval, že je to obranná válka. Začalo to zdrcujícím izraelským leteckým útokem – rychle zničili letectvo Egypta, Sýrie a Jordánska (?). Potom začala pozemní válka, Izrael vítězil, získal svatá místa. 6. den obsadili ? výšiny, otevřeli si cestu do Káhiry a k Damašku.

Arabové žádali OSN o příměří, Izrael na něj přistoupil.

Ukázala se síla Izraelské armády (podporované USA). **Izrael poprvé získal vojensky hájitelné hranice** – hlavní výsledek války.

Sovětský blok označil Izrael za agresora, chtěli ho bojkotovat v OSN. Výjimkou bylo jen Rumunsko – Nikolaj Chauchesco – poprvé demonstroval, že je sice oddaný komunismu a Moskvě, ale že si v dílčích otázkách ponechává autonomii.

Vznik Palestinských uprchlíků a jejich traumatizace v táborech. Násir zůstal u moci, svoje postavení si udržel až do smrti 1970.

Do čela OOP se dostal Jásot Arafat – od 1969 byl nezpochybnitelným šéfem, pocházel z Al Fatahu – Jásir byl největší radikál z této militantní organizace. Pochopil, že Izrael nejde zničit klasickou válkou, dokud za ním budou stát USA – byl pro guerillovou válkou. „Pokud se chceme zbavit Izraele, musíme se zbavit USA“ – tím řekl, že to nejde.

Kniha: prof. Jan Wanner – Krvavý Jon-Kyp(p)ur. A Suezská válka/krize. Nakladatelství Libri.

Jon-Kyppur – židovský svátek smíření

5.1.2007

26-28

František Kučera

<http://sorry.vse.cz/~xkucf03/>

11.6. Jon-Kypurská válka 1973

Po skončení šestidenní války snili Egypťští a Syrští vůdci o odvetě (bez ohledu na hlasy Arafata, věřili, že vítězství je možné).

V „opotřebovovací válce“ proběhly i dva pokusy o usmíření:

- William Rogers - jaro 1970 – navrhoval tříměsíční příměří, během něhož se mělo jednat. Al Fatah formálně souhlasil, ale boje pokračovaly.
- Jordánský král Husajn – pochopil, že Izrael je těžko zničitelný, ale ani jeho pokus neuspěl.

V Izraeli vládla G. Meierová – podcenili situaci:

6. října 1973 na svátek smíření (Jon-Kypur) – byli zaskočeni útokem Egypta. Chvíli to vypadalo, že by Egypt mohl být úspěšný. Vláda Meierové se rozhodli použít zbraň „posledního soudu“ – **atomovou zbraň** – svět nevěděl, že ji mají, Američané to možná taky nevěděli, ale řekli, že věděli. Atomové válce zabránilo jen to, že se pozemním Izraelským jednotkám se podařilo zvítězit.

1975 – vyšlo najevo Izrael měl zbraně připravené k použití, že to byly velké atomové zbraně, cílem měla být Káhira a Damašek – civilní cíle à přehodnocení názoru, jak by vypadala atomová válka – původně se myslelo, že by se použili malé zbraně na zničení vojenských cílů na frontě.

11. listopad 1973 – podepsáno příměří – Izrael uhájil své zisky ze šestidenní války, jako projev dobré vůle opustili Sinaj, udrželi si západní břeh, pásma Gazy.

Meierová chtěla dojít až k Damašku.

V Egyptě už vládl **Anvar Sadat** – začal válku ale nechtěl ji, dotlačila ho k tomu armáda – to pro něj bylo ospravedlnění, že nevyhrál. Porážka upevnila jeho domácí pozici proti radikálům. Američané ho nesměli ponížit, protože se jim hodil (věděl, že je potřeba uzavřít mír) – tím se zhoršili vztahy USA s Meierovou.

Meierová byla ze strany práce – levicová.

Nahradil ji Jicchak Rabin – byl náčelníkem generálního štábu – 1967 vyhrál on. Pak musel odejít a vrátil se až v 90. letech jako premiér. K moci se dostala pravice: strana Likud a premiér M. **Begin**.

1973/1974 – v Ženevě se konala mírová konference – Begin + Sadat à Izrael uzavřel dohodu s Egyptem a Sýrií – nebyla to ještě mírová smlouva, ale bylo to víc než jen příměří.

1979 – Dohody z Camp Davidu – nejnadějnější dohody. **Sadat + Begin + James Carter** (nově zvolený prezident USA). Duchovním otcem dohod byl Henry Kissinger.

Knihy: Henry Kissinger vydal memoáry – dobré, ale velmi tlusté – třídílné. A taky Dějiny diplomacie – 800 stran – od kardinála Richellie do současnosti. Další kniha: Krize.

Henry Kissinger byl klíčovou postavou americké zahraniční politiky konce 60. a druhé poloviny 70. let.

Září 1978 – první schůzka v Camp Davidu, jednalo se až do března 1979. 26. března 1979 byly podepsány dohody. Izrael de iure vrátil Egyptu Sinajský poloostrov – do té doby byl jen stažený. Na západním břehu Jordánu měla být ustanovena arabská autonomní správa. Neoficiálně připustil jednání o pásmu Gazy. To se nestalo, ale průlom byl už v tom, že se o tom mohlo mluvit.

Únor 1980 – Egypt s Izraelem navázal oficiální diplomatické styky. Pro arabské radikály to bylo nepřijatelné – na Sadata byl spáchán atentát.

Dočasně zmizel jeden nepřítel Izraele: Egypt. SSSR taky omezil svoje působení. Ale stále trvala guerillová válka v Izraeli, boj OOP, taková válka byla čím dál víc silnější a trvá dodnes.

Palestinci rozvinuli Intifádu, boj za zničení Izraele, Izrael zaútočil na palestinské tábory. 1982 – Podnikli vpád do Libanonu s cílem likvidovat bojovníky proti Izraeli.

1988 ? – OOP uznala existenci státu Izrael – za příslib vlastního státu.

To ale odmítly dvě organizace pod OOP: Hisbalah a Hamas – tím se to zkomplikovalo.

V 90. letech se vrátil jako premiér Jicchak Rabin – tím začalo nadějně období: nabídl jednání všem arabským státům a vedení OOP. Byl ochotný jednat o Golandských výšinách a pásmu Gazy. Židé byli ochotní se pod vedením Rabina vzdát Golandských výšin, jinak to pro ně bylo projevem slabosti, on byl ale důvěryhodný a tvrdý. Mohl se dohodnout se Sýrií a dát jim Golany za mír – problém byl, obhájit to v Izraeli.

4. listopadu 1995 – byl Jicchak Rabin zavražděn – místo něj nastoupil **Šimon Peres** – nebyl tak silný jako generál, z dohod sešlo. Rabina nezavraždili Arabové, ale Izraelský radikál.

S podobným programem přišel o desetiletí později **Ariel Šaron** – nebyl ale tak jednoznačně kladně přijímán v celém Izraeli. Zradilo ho ale zdraví. Dnešní situace je podobná, jako když přišel Peres – taky slabý hráč.

Písemka: 15. ledna – 237 SB 10:00

Písemka: 8. 15. 22.

10:00

4 otázky z celého semestru